

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal
Cilt/Vol: 3, Sayı/Issue: 2, 2019, ss/pp.147-164.
Geliş tarihi: Ekim 2019
Kabul tarihi: Aralık 2019

ISSN:2602-3792

ANKARA-TURKEY.
This article was checked by iThenticate.

Analytic Divinity Center
www.andcenter.org

KUR'AN'DA YENİDEN DİNİ SOSYALLEŞME

Büşra ORTAKAYA*

ÖZET

Doğumdan ölüme kadarki süreçte toplum ile iç içe yaşayan bireylerin sosyalleşmeye olan ihtiyacı bilinmektedir. Toplum ve bireyler sosyalleşme içerisinde birçok evreden geçmektedirler. Yeniden sosyalleşme, bahsi geçen evrelerden biridir. Yeniden dinî sosyalleşme ise bu evrenin bir alt başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma yeniden dinî sosyalleşmenin insanların hayatlarının belirli bir evresinde vuku bulma ihtimali üzerinde durmaktadır. Çalışma bu bağlamda yeniden dinî sosyalleşme kavramına Kur'an'ı pencereden teorik ve pratik unsurlarıyla nasıl yer aldığını konu edinirken, amacı ise başta kıssalar olmak üzere yeniden dini sosyalleşme kavramı içinde değerlendirilebilecek birey ve topluma ilişkin vurguları a) ihtida b) tedricilik ve c) temsiller bağlamında ele almaktır. Çalışma anlayıcı yaklaşım perspektifinden nitel bir desenle yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Sosyalleşme, Yeniden Sosyalleşme, Yeniden Dini Sosyalleşme, Sosyolojik Kur'an*

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, e-posta: busortakaya66@gmail.com
 orcid: 0000-0003-4140-0011

RELIGIOUS RESOCIALIZATION IN THE QUR'AN**ABSTRACT**

The need for socialization is known to individuals who live with the society from birth to death. Society and individuals go through many stages of socialization in their life. Re-socialization is one of the stages for the human being. This study emphasizes the possibility of religious socialization occurring at a certain stage in people's lives. In this context, the study revolves around the concept of religious resocialization with its theoretical and practical elements from the Qur'anic window. The aim of the study is to examine the emphasis on the individual and society which can be re-evaluated within the concept of religious resocialization, especially the stories, in the context of a) conversion b) gradualism and c) representations. The study was conducted with a qualitative design from the perspective of the understanding.

Keywords: Socialization, Resocialization, Religious resocialization, Sociological Quran

GİRİŞ

İnsan, toplumla bir vücûd bulması yani toplumsal bir varlık olması sebebiyle, yaşamını idame ettirebilmek için toplumdaki diğer şahıslarla karşılıklı yardımlaşmak, maddi-manevi alışverişte bulunmak durumundadır (Dever, 2010:161). Şahıslar -kişisel değişikliklerine rağmen- toplumla bütünleşmeyi, uyumlu davranışlar sergileyebilecekleri ortak bir hüviyet kazanmayı, cemiyetin kendine has hareketleri ve fikrîsel bakış açılarına uygun olarak davranış göstermeyi “sosyalleşme/toplumsallaşma” sürecinde öğrenmektedir (Coştu, 2009:117). Birey sosyalleşme konusunda kurduğu bağda başarılı olamamışsa, zaman içinde “yeniden sosyalleşme” dönemi olan sosyal değerler, inançlar ve normlar alma noktasında yeniden tasarlanmış olan bir sürecin içerisinde kendisini bulacaktır (Resocialization, 2019).

Sosyalleşmenin bir kolu olan “dînî sosyalleşme” ise toplumsal etmenler aracılığıyla kişilerin dini inanışlarını ve zihniyetlerini etkileyen birbiriyle etkileşimli bir süreçtir. İnsanlar hayatları boyunca farklı sosyalleşme özneleriyle yani aile, okul, akran grubu gibi etkenlerle etkileşim içinde olurlar ve bu bireyler, organizasyonlar ve deneyimler, dini itikadı oluşturan inançlara ve fikriyata yön ve şekil verir ve bu seçimler dini kurum veya kuruluşlara yönelmenin ve kendini oraya ait

hissetmenin başlangıcını oluşturur. Eğer sosyalleşme kanalları güvenilir ve kuvvetli bağ kurduruyorsa sosyalleşme araçları kişileri etki altına alabilir ve eğer temel kaynakların dini inançları belirgin ise yaşantılar da dini anlayışları pekiştirebilmektedir (Sherkat, 2013: 280).

Birey veya toplumun dinî sosyalleşmesinin doğru orantıda sağlanamaması birçok sebepten dolayı meydana gelebilir: Dinî sosyalleşme için uygun koşulların oluşmaması, kültüre ve çevreye bağlı bazı unsurlardan etkilenme sonucu veya toplumun ilerlemesinin hızlı bir şekilde olması ve dinî kimlik karmaşasına sebebiyet vermesi gibi etkenler başarısız dinî sosyalleşmeye yol açabilmekte ve insanların dinî bilgilerini sosyalleşme bağlamında tekrar gözden geçirmelerine, incelemelerine, eleştirmesine sebebiyet verebilmektedir (Dönmezer, 1994:133-135). Herhangi bir etken sebebiyle dinî sosyalleşmenin gerçekleşmemesi durumunda yeniden dinî sosyalleşme gündeme gelmektedir. Yeniden dinî sosyalleşmede bireyin kendi bağlı olduğu dinî inanç, norm, tutum ve davranışlarında köklü bir değişime doğru yol aldığı görülmektedir.

Kur'an'da yeniden dinî sosyalleşmeyi incelerken, kişilerin veya toplumların sosyalleşme içerisindeki imtihan sürecinde yaşadıkları olayları, yeniden sosyalleşme kavramı ile karşı karşıya geldiklerine inandığımız durumları ve deneyimlediklerini düşündüğümüz hususları ele alacağız. Bu bağlamda çalışmadaki problem, yeniden dinî sosyalleşmenin Kur'an'ı izdüşümlerini¹ anlamaya çalışmaktır. Kur'an'ın bize sunmuş olduğu dinî yaşamsal misallerle yeniden sosyalleşme kavramını bağdaştırmak ve bu bağdaştırmayı gerçekleştirirken Kur'an'da adı geçen bireyin veya topluluğun hayatlarındaki geçiş dönemlerini ve bu geçiş dönemi sonrasındaki yansımalarını değerlendirmeye çalışmaktır. Bu temel amaca bağlı olarak Kur'an'da yeniden dini sosyalleşme kavramını a) İhtida² b) Tedricilik³ c) Kıssalar⁴ bağlamında alt problemler olarak ele alacağız.

Konuya ilişkin taramada Okumuş'un (2014) çalışmada "yeniden dini sosyalleşme kavramını ihtida ve insanların cemaat değiştirmesi" anlamında ele aldığı görülmüş; Srobárová (2013) ise "yeniden sosyalleşmeye ihtiyacı olan bireylerin kimler olduğu, yeniden sosyalleşmenin nasıl ve hangi yöntemlerle yapılması gerektiği" şeklinde

¹ Güngör ve Şahin: Kur'an ve sosyolojinin karşılıklı etkileşimine dair Kur'an'ın manasını kavrayabilme ve Müslüman halkın görüşlerini yansıtan bir olgu olması yönüyle sosyolojinin ilgisine takdim edilmek istenmektedir. Buna karşın Müslümanların da Kur'an'ı kendi kuşaklarına başlangıçtan beri süregelmekte olan toplumsal hakikat üzerinden aktarabilmesine katkıda bulunmanın önemli olduğu söylenmiştir. Kur'an'ı sosyolojinin bakış açısından incelemek, Sosyolojiye Kur'an'ın bakış açısından bakmak, bunu gerçekleştirebilmenin yöntemlerinden birisi olabileceği düşünülerek bu konuya vurgu yapılmıştır. (Güngör, Şahin, 2017:31-32)

²İhtida: Maide, 5:54, Al-i İmran, 3:173, Al-i İmran, 3:83 ayetleri çalışılmıştır.

³ Tedricilik: Al-i İmran, 3:130, Rum, 30:39, Nisa, 4:161, Bakara, 2:275 gibi içki ayetlerinde ve Nahl, 16:67, Bakara, 2:219, Nisa, 4:43, Maide, 5:90 gibi riba ayetlerine bakılmıştır. Ayrıca Hucurat, 49:14-18, Meryem 19:66-33 ve Mümtehine 60:10. ayetleri de yeniden dini sosyalleşme anlamında incelenmiştir.

⁴ Kıssalar: Ashab-ı Kehf, 18:9-22, Yunus, 37:140-148, Enbiya, 21:87-88, Yusuf, 12:4-101 ayetleri ele alınmıştır.

ele almıştır. Bunun dışında sosyalleşmeye ilişkin çok çalışma olmasına karşın yeniden dini sosyalleşme ile ilgili Kur'an'ı bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışma anlayıcı bir yöntem bağlamında dolaylı gözlem tekniğine bağlı olarak sosyo-psikolojik açıdan doğru bilgi verebilmek amacıyla sosyoloji kitapları, tefsir kitapları, konuya ilişkin sözlük ve makalelerden yararlanılarak yürütülmüştür.

Sosyalleşme ve Yeniden Sosyalleşme

Sosyalleşme

Etimolojik olarak 'toplumsal/sosyal '(social) kelimesinin kökeni, Latince 'socius 've 'societas 'kelimeleriyle irtibatlı 'socialis 'kelimesine dayanmaktadır. İsim olan 'socius', 'dost, arkadaş, iştirakçi, iş arkadaşı'; 'societas 'ise 'toplum, topluluk, teşriki mesai, diğerleriyle ilişki kurmak ' anlamlarını içermektedir. Sıfat olan 'socialis 'ise, 'toplumcul, sosyal, topluma ait 'anlamlarına gelmektedir (Brezinka, 1994:21). Türkçe'ye 'sosyal entegrasyon 'veya 'toplumsal uyum 'olarak tercüme edilen 'socialization' sözcüğü, sözlükte "bireyin kişilik ve karakter oluşturarak belli bir sosyal ortama hazırlık yapması, toplumla birlik oluşturma süreci" olarak tanımlanmaktadır (Eren,1988:1484).

Sosyalleşme, bireyin içinde bulunduğu grubun toplumsal sözlü-yazılı kurallarını, değerlerini, tutumlarını ve ayırıcı niteliklerinin farkına varabilmesi ve edinmesi yönündeki birbiri ile etkileşim sürecine atıf yapmaktadır. Kültürel unsurların bireyde bütünleşmesi esnasında, kişiye has şahsiyet meydana gelir ve kişiye özel bir kalıp halini alır. Buna göre, sosyal entegrasyon mefhumunun toplumsal yaşamın iki mühim sorunu olan *sosyal adaptasyonda süreklilik problemi* ve *kişisel olgunlaşma sorununu* kapsadığı söylenebilir (Gecas, 2000:2855). Genel bir ifadeyle sosyalleşme sözcüğü toplumdaki kişilerin, psikolojik ve sosyal gelişim surecidir (Leddy ve Pepper, 1998:4-5). Psikologlar, insanın tarihsel sürecini kapsayan ve kişinin yaşamına etkide bulunan kültür iletilisinin kısmen üzerinde dururken kişisel gelişimin muhtelif yönleri (kişinin davranış sorunları, kognitif yani zekanın işleyişi ve efektif alan gelişimi, öğrenme gibi) üzerinde daha fazla durmuşlardır (Clausen,1968:50). Sosyologlar ise toplumsal entegrasyonu, kişinin hayatında gerçekleştirdiği fizikî ve sosyo-kültürel ortama uyumunu sağlayan şahsî özelliklerin bilgi-malumat, maharetler, davranışlar, değerler, ihtiyaçlar ve motivasyonlar, kognitif, efektif, prototiplerin kişilerde yer etmesi dönemi olarak incelemiştir diyebiliriz (Inkeles,1969:615-616).

Sosyalleşmenin gerçekleşmesine ilişkin bazı görüşlere ve tanımlara değineceğiz. Simmel 1895 tarihli 'The Problem of Sociology '(Sosyoloji Problemi) adlı makalesinde toplumsal entegrasyon mevzusuna yer vermekte ve sosyalleşmeyi "grupların ve kişilerin grup bütünlüğünün

devamını getirebildikleri münasebetlerin bir araya geliş dönemi” olarak tarif etmektedir (Simmel, 1895:418). Giddings ise, 1897 senesinde neşrettiği ‘The Theory of Socialization ’(Toplumsallaşma Teorisi) adlı 47 sayfalık kitapçıkta, sosyalleşmeyi, “(karşılıklı) münasebette bulunan şahıslardaki sosyal karakterin veya davranışların, bilincin toplumsal bir vaziyeti olarak gelişimi” şeklinde tarif etmektedir (Giddings, 1896:2). Giddings’in müdaafa ettiği kullanma, yararlanma şekli olan kişisel saha ile Simmel’e atfedilen grup ya da düzlem sahası, mefhumun hayatı boyunca sürer ve toplumsal ilimlerdeki ademî yani insani fikirlerin ve hareketlerin iki kapsamını “*Toplumdaki kişinin işlevi ile toplumun işlevini*” meydana getirmektedir (Martin, 2007:17).

George H. Mead ise kişiye psiko-sosyal yönüyle incelemekte kişinin cemiyetteki davranışlarını ve bu davranışların da özünün yani zatında da bu durumun ayrımının olduğunu benimsemiş ve kavramış olmasını benlik mefhumuyla anlatmaktadır. Mead’a göre benliğinin farkında olan kişi kendi eylem, davranış ve hareketlerinin objesi durumunda olabilir. Yani kişi aynı zamanda hem hareketin merkezi yani öznesi hem de objesi durumunda olabilir. Bu aşamada Mead, benliği iki kısma bölmektedir. *Kişisel benlik* (I), kendi kendine, içten, yaratıcı ve öznel beni ifade ederken, *toplumsal benlik* (me) ise etraftaki kişilerce teşkilatlanan ve bireyinde benimsediği paradig bir vaziyeti ifade etmektedir. Mead’e göre, öz-benlik özne biçiminde davranış gerçekleştirdiğinde kişisel benlik, davranışın gayesi olduğunda ise toplumsal benlik meydana gelir. Sosyal benlik, sosyalleşmiş olan kişinin hareketlerine kılavuzluk eder ve kişinin şuuru üzerinde başka bireylerin ona olan tesirini insanlara yansıtır (Wallace, 2004:232-235).

Hüviyetin şekillenmesi olarak sosyal entegrasyon, benlik kavramının gelişmesi ile ilgili daha özellikli süreçler sayesinde gün yüzüne çıkar. Bu noktada, Charles H. Cooley’in *ayna-benlik* (looking-glass left) kuramı mevzuya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bu kuram, bireylerin karşı taraf hakkındaki izlenimleri, onlara bakışları, onları nasıl konumlandıkları ve onların benliklerini nasıl yorumladıklarına ilişkin düzlemdeki anlam ve algıya iletir. Cooley’e göre ayna-benlik, iletişim halinde olunulan, hareket alanı ortak olan bireylerin kişinin kendisiyle ilgili yorum ve değerlendirmeleri sonucu kişinin kendisine iletilen dönütler bilgi boyutunda kendimizle ilgili bilgiyi kavrayışımıza karşı ileti meydana getirir. Ayna-benlik, kişinin kendi şahsına başka bireyler tarafından hal ve hareketlerle gönderilen iletinin birey tarafından kendini tanıması ve anlamlandırması şeklindeki metafordur denebilir (Gecas,2000: 2856, Arslanturk & Amman, 1999:149-408).

Frederick Elkin ve Geranld Handel ise, sosyalleşmenin mümkün olabilmesi için uc ön şarttan bahseder. Bireyin sosyalleşebilmesi için *i.* Devamlılık arzeden bir topluluğun veya toplumun bulunması, *ii.* bireyin doyurucu ve lazım olan biyolojik ve kalıtımsal özelliklere sahip olması, *iii.* kişinin diğer şahıslarla yapısı gereği bazılarıyla etkileşim içinde olma

arzusunun var olması gerekir. Bu üç ana mesele, sosyal bilincin bireyde kazanılmasının ilk koşullarını oluşturmaktadır (Elkin & Handel, 1978:9-10).

Sosyalleşmenin kişi için doğumundan ölümüne kadar geçirdiği ilişki bağı olduğundan söz etmiştik. Moreland ve Levine'nin (1982) yaklaşımıyla sosyalleşmenin kişi için yaşanması beklenen beş aşamasını inceleyelim:

Birinci evre: Tahkikat. Bu evre, bilgi ve malumat için tedbirli bir araştırma merhalesidir. Bu evrede kişi ve grup bir tahkik, gözlem ve araştırma süreci içerisine girer. Kişi, gereksinimlerini yerine getirecek grubu kararlaştırmak için muhtelif grupları kıyaslar, grup da gizilgüç grubun üyesinin kıymetini varsayabilir. Şayet kişi ve grup, giriş için kriterlere uygun bir taban bulursa kişi gruba yeni üye olarak takdim edilir.

İkinci evre: Sosyalleşme. Bu evrede grup, bireyi grup amaçlarına en ileri noktada ilave olunabilecek duruma getirmeye çalışır. Kişi, grubun norm, değer ve tutumlarını onaylayarak grup ile benzer noktaları kabule veya özümsemeye girebilir. Gruba ilk kez girecek olan üyenin gereksinimlerini yerine getirmeye gayret eder. Bu durumda kişi grubun içine girebilirse ortama intikal etmiş olur ve kişi tıpkı diğer üyeler gibi tam bir üye durumuna gelir. Eğer birey ve grup, olumlu olmayan bazı problemler ile karşılaşırsa geçiş süresi uzatılabilir.

Üçüncü evre: Koruma ve devamlılık. Bu evrede birey ve grup, üyelerden ne gibi bir bilgi veya davranış istediğini, üyelerin oynayacağı rolün nasıl bir şey olacağını düşünüp karar verir. Kişi gruptan ayrılmadan içlerinde bulunmaya devam eder. Uyum sağlayamazsa bireyin içinde bulunduğu hal, grubu terk etme evresine gelebilir.

Dördüncü evre: Yeniden sosyalleşme. Bu evrede grup ve şahıs, aralarındaki bağı bir daha kuvvetlendirmeye çalışırlar ve tekrar doyurucu bir düzeye getirmek isterler. Üçüncü evrenin gerçekleşmesiyle kişi grubu terk etmek ister ve ayrılma kararı alırsa, önceki tam üye aykırı üyelik rolüne bürünür ve bu halde yeniden sosyalleşmelidir. Yeniden sosyalleşmenin iki olası sonucu vardır: Ya grup ile kişi arasındaki uyumsuzluk giderilir ve kişi bir daha üyeliğini tamamlamayı başarır veya grup bireyin devam etmesine müsaade etmez ya da birey kendi hür iradesi ile grubu terk eder.

Beşinci evre: Anıları tekrar düşünme evresidir. Bu evrede önceki üyeler, grup ile ilgili hatıralarını yad ederler ve son ayrılışlarına anlam verirler. Eğer grup onların ayrılış sebepleri hakkında ortak bir sonuca varabilirse grubun bütün deneyimi hakkındaki hükümler, grup için anane halini alır (Moreland, Levin 1982: 137-192).

Bu beş aşamadan biri olan yeniden sosyalleşme aşaması konumuzla bağlantılı olarak üzerinde durmamız gereken bir olgudur.

Yeniden Sosyalleşme

Yeniden sosyalleşme (*resocialization*) bir toplumsal sistemi isteyerek veya istemeden terk etmiş, bireylerin sisteme geri dönüş yaptıklarında, o sistem içerisinde tamamen benimsenmeleri için sistemin kültürel norm ve yaptırımlarını yeniden öğrenmelerini içerisine alan süreç olarak açıklanabilir. Hapishanelerden tahliye edilen mahkûmlar ya da yurt dışından ülkelerine dönen sürgünler, göç eden toplumlar buna örnek verilebilir (Marshall, 1999:822). Yeniden sosyalleşmeye temelde böyle bakılabileceği gibi insan hayatının ve doğasının geneline yaydığımız vakit bunun aslında kişinin kavram dünyasında, girdiği toplulukların etkisi veya yaşamın onun bilinçaltına yaptığı yansımalarla farklı bir anlam ütopyasında kendini bulabileceği ve geçmiş bağından koparak yeni bir zihin tüneline yolculuk yapması beklenilmektedir. Birey için bu süreç hayatı boyunca devam edeceği bir döngü olacaktır. Bireyin ömrü boyunca bir şeyleri deneyimlediği ve yeni öğrenim süreçleri yaşadığı dönemlerde davranışları, rolleri, önem verdiği şeylerin sırası, tutumları değişebilmektedir. Bu sürecin yaşanmasına kişinin ortaokuldan liseye geçişi, evlenen kişinin boşanması gibi örnekler verilebilir. Tezcan, bu döngüyü yetişkin insanın “kısmî veya tedricî” değişimini ifade eden yeniden sosyalleşmesi olarak tanımlamaktadır (Tezcan 1985:141).

Yeniden sosyalleşme kişinin ikincil sosyalleşmesi olarak görülebilir ve ikincil sosyalleşmeye duyulan gereksinim yukarıda belirttiğimiz örneklerle olabileceği gibi, uzun bir ruhsal veya maddi sebeplere dayalı rahatsızlık süreci veya bulunulan bölgedeki kültürel koşullardaki ana konularda bir farklılık sonucu ortaya çıkabilir (Yeniden Toplumsallaşma :2019). Yeniden sosyalleşmenin başka yönlerden incelenmesini başlıklar altında değerlendireceğiz:

- Kişiliğin yeniden sosyalleşmesi: Belli bir yaşantı çemberinden geçmiş yetişkin bireyin daha önceki onaylanmış davranış ve hareketlerini terk ederek dikkat çeken bir biçimde değişik bir yaşantı biçimi sergilediği dönüşüm sürecidir. Kişinin hayatında, sosyo-kültürel ve teknolojik farklılıkların meydana gelmesi bağlamında toplumsal evrilmelerle karşı karşıya kalmasıyla yeni kişilik özellikleri edinmesi ve kabiliyetler geliştirmesi durumu olarak da açıklanabilir. Bu konunun önemi sebebiyle evsizlerin, mahkûmların, ergenlerin yeniden sosyalleşmesi bir devlet içinde önlem alması gereken bir mevzudur.

- Psikolojide yeniden sosyalleşme: Psikolojide, bir kişinin yeniden sosyalleşme sürecinin gerçekleşmesinde sosyalleşme ile aralarında kuvvetli bir ilişkinin var olduğu ve yeniden sosyalleşmenin, sosyalleşmenin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Psikolojide yeniden sosyalleşme, sosyalleşme veya anti sosyal kişilik kazanma sürecindeki kişisel asosyal olumlu olmayan tutum ve değerlerin kazandığı bir tür "sökme" veya "imha etme" toplumda herkes tarafından kabul edilen ve kişi açısından olumlu olarak değerlendirilen yeni pozitif bakış açısının değer ve tutumlarına yansımadır. Yeniden sosyalleşmenin temeli

toplumsal grup veya toplulukla daha öncesinde sağlıklı bir ilişkinin kaybedilmesi, faydalı münasebetlerin yeniden inşası ve bu bağlamda ilerleme kaydetmesi, asosyal davranışların terk edilmesi ve sorunsuz tutumların devamının kuvvetlendirilmesidir. Yeniden sosyalleşmeye genç insanlar yaşlı insanlardan daha meyillidir. Psikolojiye göre yeniden sosyalleşme, sosyalleşmiş bir bireyin kimliğinin dönüşüm ve değişim geçirme sürecidir.

- Ailede yeniden sosyalleşme: Aile yeniden sosyalleşme için son derece mühim bir olgudur. Çocukların bütünüyle sosyalleşmesi aile ile başlayacaktır. Ailede yeniden sosyalleşme, pedagojik gelişim, toplumsal öğrenme ve bilgi aktarımı sürecinin bir neticesi olarak meydana gelir. Bireyde meydana gelecek yeniden sosyalleşme anne ve babanın çocuğa uyguladığı eğitim sistemi ve metoduna bağlı olarak gelişim kaydedecektir. Bu nedenle iki farklı ülkede yetişen çocuğun gelişim, karakter ve kişiliği çok farklı olacaktır. Çocuğun ailedeki yeniden sosyalleşmesi ebeveynlerin inanç, kültür ve normlarının bir yansıması olacaktır.

- Hükümlülerin yeniden sosyalleşmesi: Mahkûmların yeniden sosyalleşmesi devlet bazında ele alınması gereken bir vazifedir. Bu süreç, hükümlülerin toplumsal yaşama ve gayeye yönelik olarak gereken kabiliyetlerin ve sosyal hayatın becerilerinin mahkûmda kazandırılması, kabullenilen normlar ve konular gözetilerek bir araya getirilmesinden oluşur. Yeniden sosyalleşme aşamalarından geçirilmemiş bir hükümlü sosyal toplum için sakıncalı ve tehlikelidir. Mahkûm bireyler, belirli haberleşme şartlarına haiz olan toplumdan sıyrılmış kimliğe sahip bireylerdir. Bu sebepten dolayı, hapisanede bir din görevlisinin olmasının mahkûmun şahsiyeti üzerinde olumlu bir tesir bırakacağı düşünülmektedir.

- Çocukların yeniden sosyalleşmesi: Sosyalleşme olgusu “sonsuzluk ile karakterize”dir ve yeniden sosyalleşme evresi yetişkinlik döneminde daha sık bir şekilde gerçekleşirken ergenlik ve çocuklukta sosyalleşme evresi daha yoğundur. Çocuklar ebeveynlerinde gördükleri bilgi, öğrenme, davranış, dini yaşam ve sosyo-kültürel bakış açısını hayatlarına kopyalayıp bu doğrultuda taklit ederler. Bu sebepten ötürü çocukların hayatını etkileyecek bu iletişim ağının sağlıklı bir şekilde aksettirilmesi önemlidir. Ergenlerin yeniden sosyalleşme sürecinde şahsiyetini zedelemeyecek, ruhsal ve psikolojik süreçlerine zarar vermeyecek şekilde durumun atlatılması gerekir (Yeniden toplumsallaşma :2019).

Yeniden Sosyalleşme Bağlamında Dînî Sosyalleşme

Yeniden sosyalleşmeyi birçok alanda anlamaya çalışacağımız gibi dînî sahada da incelememiz gerekecektir. Çünkü din, şahıslar ve toplum

için insanlığın varlığından bu yana var olmuş bir yapıyı teşkil etmekte ve işlevini muhtelif oluşumlarla yerine getirmektedir. (Kaya, 2017 :1) Bu bağlamda bireyin içinde yetiştiği sosyo-kültürel çevre ile karşılıklı etkileşim sürecinde dini inanç, düşünce ve tutumlarını oluşturması sürecine dini sosyalleşme denir (Zuckerman 2006:88, Kurt 2012:122-123, Bilgin 2009:68). Spilka ve Hood'a göre "Bireyler içinde yaşadığı toplumda hayat boyu devam eden etkileşim sürecinde aile, arkadaş, okul, dini kurumlar, kitaplar, medya organları, sosyal ve kültürel alanla ilgili birtakım organizasyonlarla yaşadıkları tecrübe ve farklı sosyalleşme biçimleriyle dini tercihlerini oluşturlar" (Spilka, Hood'dan aktaran Çayır 2012:91).

Bireylerin sosyalleşme süresi boyunca dini düşünce, istek ve arzularının şekillendiği, içinde buldukları aile, dini grup, dini kurum, gibi yapılar içerisinden doğrudan veya dolaylı yollarla dini düşüncelerini besledikleri kaynaklardan kendilerini tamamen arındırdıkları ve bununla ilişkili olarak bireyin daha önceki yaşantısıyla bağlantılı olmayan değişik bir dîni hayat düzenini tercih etmesiyle yaşamış olduğu sosyalleşme sürecine "yeniden dîni sosyalleşme" denir. Din değiştirme ve ihtida etme konuları yeniden dîni sosyalleşme sürecinin konularındandır diyebiliriz. Birey burada bulunduğu ortamdan farklı bir muhite geçiş yapmıştır.

Okumuş; "Mezhep değiştirmeye de yeni bir sosyalleşme sürecine girildiği söylenebilir. Bilindiği gibi bireysel mezhep degistirmeleri olduğu gibi kolektif mezhep degistirmeleri de olabilmektedir. Son cozumlemede insan, bir mezhepten digerine gectiginde yeni bir cevreye veya gruba dahil olmaktadır. Bu durumda yeni bir sosyallesme surecine girmektedir. Türkiye'de mesela Şafii mezhebinden Hanefi mezhebine gecenlerin dikkate deger boyutlara ulaştığı söylenebilir. Su da belirtilmelidir ki, Islam'da mezhep degistirme, Hıristiyanlıktaki mezhep ve kilise degistirme gibi çok farklılıklar getiren ve yogun bir yeniden sosyallesme gerektiren bir durum degildir, nispeten yuzeysel bir yeniden sosyallesme gerektiren bir durumdur. Siilikten Sunnilige veya Sunnilikten Siilige ve aynı şekilde Alevilikten Siilik veya Sunnilige gecenlerde bu iki büyük akımın kendi icinde gecis yapanlara gore biraz daha fazla ve yogun yeniden sosyallesme yasanır. Islam toplumlarında mezhep degistirmelerden biraz farklı bir durum dinsel akım, grup, hareket veya cemaat ya da cemaat degistirmelerinde gozlemlenebilir. Cunku bu tur grup degistirmeleri insanları yepyeni bir sosyal cevreye tanıştırır. Yeni dinsel akım veya grubun kuralları, ilişki biçimleri, ritüelleri vs. farklı olduğundan yeniden bir dinsel sosyallesmenin olması kaçınılmazdır." (Okumuş, 2014:447) diyerek konuya değinmiştir.

Kur'an'da Yeniden Dîni Sosyalleşme

Yeniden dîni sosyalleşme de toplumun veya toplumda var olan bireylerin bir dinsel alanda topluluk değiştirirken yaşadıkları birtakım problemler süregelmektedir. Bundan ötürü yaşanılacak sosyal yapıtların önüne geçilmesi veya bireyin asimile edilmesine karşın legal

düzenlemelerin varlığına dinsel sosyalleşmede rastlanılmaktadır (Srobárová, 2013:107). Kur'anî muhataplar veya vahyi muhatap alan toplumlar incelendiğinde dinî alanda yeniden sosyalleşen birey ve topluluklara rastlayabiliriz. Kur'an'ın emirleri ile yüzleşen insanların sosyal hayatlarına yapılan vahyî müdahaleler karşısında yeniden sosyalleşme evresine girdikleri söylenebilir.

Süreç ve Aşamaları

Yeniden dinî sosyalleşme sürecindeki toplumların sosyalleşmesi için geçirmesi gereken bazı aşamalar vardır:

Uyum/Teslimiyet Aşaması

Toplum veya birey bu kısımda içerisine girmiş olduğu topluluk ile içsel bir kaos yaşamaktadır. Topluluğun kendine ait norm, değer, tutum ve emirleri karşısında sosyal entegrasyon sağlamaya çalışmaktadır. Bu süreci deneyimleyen topluluk ise içerisinde bulunduğu topluluğu anlamlandırmaya çalışır ve içsel bir muhasebe yapabilir, kuralları kabullendiği görünümü kazandırmaya çalışabilir (Srobárová, 2013:110). Kur'an'da Hucurât suresi 14-18. ayetlerde geçen olay da bedevî bir topluluğun Peygamber'e gelerek "Biz iman ettik" demesidir. Allah'ın ayet göndererek "*Boyun eğmediler.*" Tam teslim olmuş olmazlar demesi bu aşamaya örnek teşkil edilebilir (Hucurat, 49:14-18). Bedevi medeniliğin zıddı (İsfehani 2012:127) olmakla beraber medeni bir toplumun verdiği tepkiye de zıt bir davranış sergilemişlerdir. Bu ise içinde buldukları kültürel normlar ve dil unsurundan hareket ile Kur'an'ın hitabını anlamaya çalışmalarına ve yanlış bir tutum sergilemelerine sebep olmuştur. Bütün olarak bedevî topluluğa bakıldığında yeniden dinî sosyalleşmenin ilk tezahürleri görülebilmektedir.

Değişim Aşaması

Toplum veya bireyin yeni girdiği toplumdaki fikir ve davranışlara göre kendi düşünce ve tutumlarını değiştirme eğilimidir (Srobárová, 2013). Bu aşamada bireylerin içerisine girdiği toplumun dünyayı algılaması ile kendi zihnî tabularını karşılaştırıp birer birer yıkmaya çalıştığı söylenebilir. İnsanın kökleşmiş alışkanlıklarının olduğu sistemi terk etmesi kolay değildir, bu açıdan değişim sancılı bir süreçtir ve her zaman dirençle karşılaşır (Tunçer 2013:4).

Allah'ın insana müdahalesi ile gerçekleşen yeniden dini sosyalleşmeyi ele aldığımızda değişim aşamasında bireyin ya da toplumun değişime ayak uydururken zorlandığını da görebilmekteyiz. Kur'an'da Meryem suresi 16-33. ayetlerde geçen olayda Cebrail'e Hz. Meryem kendisine önceki hayatında "*bundan önce kimsenin ona dokunmadığını*" söylemesi anlatılır. Allah'ın emriyle Hz. İsa nutfe şeklinde rahmine düşürülür. Hz. Meryem hadiseye hitaben Hz. İsa'nın doğumunda "*Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım.*" der (Meryem, 19:16-33). Kuran'ı Kerim'de Hz. Meryem'in iffetli olduğu

Allah'a boyun eğen bir kul olduğu⁵ ifade edilmektedir. Yaşadığı topluma evli olmadığı bilinirken kucağında bir çocukla çıkacak olmasının zorluğu su götürmez bir gerçek gibi görünmektedir. Nitekim Hz. Meryem'in bu zorluğu ne denli ciddi bir şekilde hissettiğini Kuran'ı Kerim'de geçen "Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım." (Meryem, 19:16-33) sözlerinde görebilmekteyiz. Bu ayeti kerimede Hz. Meryem'in yaşadığı bu olayı kabullenememesi yeniden dinî sosyalleşmenin bir süreliğine tam anlamıyla gerçekleşemediğini, değişim aşamasının bireyler üzerindeki zorluğunu göstermektedir.

Düşünce Aşamasının Emilimi

Bireyler, içine girmiş olduğu toplum tarafından konulan şartları, tutumları ve değerleri kabullenme sürecindedir (Srobárová, 2013). Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı doğurduktan sonra ölümü talep etmesi "Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım." (Meryem, 19:16-33) demesine rağmen intihar eğilimi göstermeyip toplum içerisine girerek topluma ayak uydurmaya çalışması bu maddeye örnek gösterilebilir.

İçselleşme Evresi

Bireylerin içine girdiği toplumun kural, kaide ve değerlerini tamamıyla kabul etmesi ve buna artık kendi içinde mutabık olması aşamasıdır (Srobárová, 2013). Son aşama da birey artık yeniden sosyalleşerek girdiği topluma ayak uydurmuştur. Kur'an'da bu aşamaya örnek olarak Mümtehine suresi 10-11. ayetler örnek verilebilir: "Kafir kadınları nikâhınız altında tutmayın." ayetine muhatap olan topluluğun önceden putperest olan ve sonra İslam dinine yeni giren Arap toplumu üzerindeki sonuçlarına bakılabilir (Mümtehine, 60:10). Bu ayet incelendiğinde Allah'ın bir insanın bir insanla evliliğini dinî açıdan uygun bulmayıp bu çerçeve de bitirmesini talep etmesi görülmektedir. Arap toplumunda İslam dinine girmiş olan insanların Allah'ın emrine itaat göstermesi yeniden dinî sosyalleşmelerinin başarılı bir sonuca vardığını göstermektedir. Allah'ın bu ayeti göndermiş olması da toplumun dinî sosyalleşmesinin olumlu bir noktaya vardığının işaretidir denebilir.

Teoriden Pratiğe Kur'an'da Yeniden Dini Sosyalleşme

Kur'an'da Yeniden Dini Sosyalleşmeye Tedrici Bakış

Mekki-Medeni Ayetlerin Ayrımı

Kur'an Mekke'de indirilmiştir. Allah'ın Mekke'de yaşamını sürdüren topluma hitap etmesi, insanların yapmış olduğu hatalara müdahale etmesi, onların inançlarındaki yanlışları düzenlemek içindir. Mekke'de yaşayan insanların tevhide iman etmelerinde, ahiret inançlarında ve peygambere iman etmelerinde Kur'anî açıdan problemler olduğu için ilk müdahaleler bu noktada olmuştur. Allah toplumda yeni bir ahlak inşası gerçekleştirmek ve birbirleri ile kardeşçe geçinmelerini sağlamak için bu meseleler üzerinde durmuştur. Fakat Mekki surelerin sadece müşriklere yönelik olduğunu kabul etmek Kur'an'ın evrenselliğini

⁵ Hz. Meryem'in İffeti: Enbiya, 21:91

görmezden gelmek anlamına gelir (Yargıcı, 2004:284). Buna binaen Kutub'un da belirttiği üzere bu konular insanın fitratı gereği muhtaç olduğu meselelerdir (Kutup, 1977:39). Yargıcı, Kur'an'ın Mekki ayetlerin muhtevasından hareketle Medeni ayetlerin toplumu, bireyi ve aileyi sağlam temeller üzerine bina ettiğini söylemekte ve bununla da dünya ve ahiret saadeti hedeflediğini ama önceliğin dünya saadeti olduğunu belirtmektedir. Medine döneminde toplumsal faydaya zekâtın verilmesi emrini örnek gösterirken bireysel faydaya namazın emredilmesini misal getirmiştir (Yargıcı, 2004:289).

Kur'an'ın tedrici tavrını inceleyecek olursak şu tarz görüşler ile karşılaşmaktayız:

a. Kur'an, hükümleri birden insanlığa indirmek yerine belli bir vakte dağıtmıştır. Yani birbiriyle bütün ve meydana gelen olaylara binaen indirilmiştir.

b. Temel hükümler önce, temel hükümleri tamamlayacak olan hükümler ise sonra inzal edilmiştir.

c. Genelde insanların kolay bir şekilde uyacakları hükümler önce uymakta zorlanacakları hükümler ise sonra indirildiğine dair bir izlenim görülmektedir. İçki ve ribanın dört aşamada yasaklanması, (Erdoğan 1994:140) Namazın iki vakitten bes vakte çıkarılması bu maddeye dahil edilmektedir (Gül, Kahraman,2015:389-418).

Riba ve İçki Ayetleri

Kur'an, meydana gelen hadiselerle açıklık getirmek, yeniden kurulan toplumda karşılaşılan sorunları çözümlenmek ve hitap ettiği kişilerin yaşadıkları sorunlara cevap üretmek için indirildiğinden dolayı ayetler zamana ve şartlara göre nazil olmuştur. Görüldüğü kadarıyla Kur'an bu tavrı ile din değiştiren bir insanın ortamında ve fitratında çalkalanmaların olacağını tespit ettiğini göstermektedir (Hudari, 1967:12).

Riba ile ilgili ayetleri incelersek ribanın yani insanların mallarından fazlaca arttırdıklarının Allah katında artmayacağı ile ilgili Kur'an'da geçen ilk hüküm Rum suresi 39. ayet olarak bilinir. (Rum, 30:39) Ribanın ikinci kısmı ise Nisa suresi 161. ayeti olarak belirlenmiştir. Bu ayette faiz alan ve insanların mallarını batıl yolla yedikleri için kafirlere yakıcı azap hazırlandığı belirtilir. (Nisa, 4:161) Üçüncü aşama da ise Al-i İmran 130. ayette *“Ey iman edenler kat kat arttırarak riba yemeyin...”* (Al-i İmran, 3:130)denmiştir. Bakara 275. ayette son olarak riba yiyenlerin şeytanın çarptığı kimse gibi kalkacağı belirtilmiştir (Bakara, 2: 275).

İçki ayetlerinde ise ilk ayet Nahl Suresi 67. ayet olmakla beraber ayette hurma ve üzümün insanların hem içki üretebildiği hem de güzel bir rızık elde edildiği (Nahl,16:67) üzerinde durulur. Ve sonraki aşamada Bakara 219. ayet inmiş ve bu ayette insanların Peygamber'e içki ve hamrı sordukları Peygamberin de onlara onda günah ve fayda olduğu

söylenmesi istenir (Bakara, 2:219). Nisa suresi 43. ayet bir sonraki aşamadır ve iman edenlere seslenilerek sarhoş bir şekilde ne söylediklerini bilinceye kadar namaza yaklaşmamaları talep edilir (Nisa, 4:43). Maide 90. ayette iman eden kullardan içkinin tüm çeşitlerinden uzak durmaları istenmiştir ve bu son hüküm olarak bilinir (Maide, 5:90).

Kur'an'da İhtida

İhtida sözlükte “doğru yolu bulmak, yol göstermek” demektir, terim anlamı ise herhangi bir dini kabul etmişken o dinden dönüp islâmı benimsemektir. İhtida edene “mühtedi” denir. Bir dinden çıkıp başka bir dine girene batı da “conversion”, din değiştirene kişiye ise “convert” denilmiştir (Köse, 2000:554). Maide suresi 54. Ayette Allah’a iman edip dini benimsedikten sonra eğer dinden dönecek olurlarsa ve kendisinin yerine başka bir ilah getirirlerse Allah onların yerine kendisinin onları sevdiği onların da Allah’ı sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı güçlü ve kınayıcının kınamasından korkmayan bir topluluk getireceğini söylenir (Maide: 5:54). Allah yeni dine giren yani yeniden dini sosyalleşme gerçekleştiren bu topluluktan güçlü ve istikrarlı olmaları talep edilir. Al-i imran suresi 173. ayette Müslüman olan topluluğa karşı insanların toplandığı ve korkmaları istendiğinde insanların bu söylem karşısında imanını artan ve “Allah bize yeter o ne güzel vekildir.” diyen bir Müslüman topluluğu görülmek istenir (Al-i imran 3:173). Al-i imran 83. ayette ise Allah’tan başka din arama çabasına girenlerin dinlerinin kabul edilmeyeceği ve ahirette ziyan olacakları bildirilir (Al-i imran 3:85).

Kur'an Kıssalarından Örnekler

Ashab-ı Kef

Kehf suresi 9-22. ayetlerde Kehf ashabından bahsedilmektedir. Kehf ashabının Allah’a iman ettikleri için onlara zarar vermek isteyen zalim bir hükümdardan kaçmaları, bir mağraya sığınıp orada yıllarca uyutulmaları anlatılır. Uyandıklarında ise ellerindeki para ile genç bir arkadaşlarını yiyecek almaya gönderilir. Yiyecek almaya giden arkadaşlarının elindeki para ile karşılaşan halk paranın yıllar öncesinin hükümdarına ait olduğunu söylenmiştir. Halkın müslüman olduğunu öğrendikten sonra iki taraflı şaşırma hali meydana gelir. Sayıları hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir. Kehf ashabının ne kadar süre yaşadıkları da bilinmemekte ve ileri gelenlerin onlar için mecit yapacağı bildirilir (Kehf, 18:9-22).

Hiz. Yunus

Saffat suresi 140-148. ayetlerde Hiz. Yunus’un bulunduğu beldeyi terk ederek bir gemiye bindiğini ve gemide çekilen kurayı kaybedip Allah’ın kınaması ile balığın karnına atıldığı bildirilir. Allah’ı tesbih ettiği için kurtarıldığı aksi takdirde insanların dirileceği güne kadar orada kalacağı söylenmiştir. Hiz. Yunus hasta bir halde üzeri ağaçla örtülmüş bir vaziyette karaya atılır. Onun yüz bin veya daha fazla sayıda bir topluluğa peygamber olarak gönderdiğine değinilir (Saffat, 37:140-148). Enbiya 87-88. ayetler de ise Hiz. Yunus’un kızgın bir şekilde gittiği

söylenir. Balığın karnında "Senden başka İlah yoktur, sen yücesin, gerçekten ben zulmedenlerden oldum." diye çağrıda bulunduğu ve üzüldüğü için kurtarıldığı belirtilir (Enbiya 21:87-88).

Hız. Yusuf

Yusuf suresi 4-101. ayetler de Hz. Yusuf'un babasına rüyasında on bir yıldız, güneş ve ayın ona secde ettiğini söylemesi ve sonra kardeşlerinin Hz. Yusuf'u bir kuyuya bıraktıkları ve o kuyuda Allah'ın kendisine "Andolsun ki sen onların bu yaptıklarını hiç farkında değillerken kendilerine haber vereceksin." diye vahyettiği bildirilir. Kuyudan su çekmek isteyen bir topluluğun onu bulması ve hükümdara satması anlatılır. Hz. Yusuf'a Allah'ın rüya yorumu ilmini vermesi ve o ergenliğe girince ona peygamberlik bahşetmesine işaret edilir.

Hükümdarın eşinin Hz. Yusuf'a meyli sonucu Hz. Yusuf'un zindana atılması ve onun Allah'a "Ey Rabbim! Zindan bana, onların beni kendisine çağırdukları şeyden daha sevimlidir..." diye dua ettiği ayetleri anlatılır. Hz. Yusuf'un zindanda insanları Allah'ın dinine çağırması, rüya yorumu ilmini bilmesi ile zindanda bulunan arkadaşlarının rüyasını yorumlamasına değinilir. Arkadaşının zindandan çıktıktan birkaç yıl sonra hükümdarın bir rüya görmesi sonucu Hz. Yusuf'un temiz olduğunu ispatlaması ile zindandan çıkartılarak ülkenin hazinelerinin başına getirilmesi anlatılır. Çocukken gördüğü rüyasının gerçek olduğu anne baba ve kardeşlerinin ona secde ettiği sonra Hz. Yusuf'un "Ey Rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da ahirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!" dediği görülür (Yusuf 12:4-101).

Sonuç

Kur'an'ının sosyal bir kitap olduğunu ve birçok döneme hitap ettiğini söyleyebiliriz. Kur'an ile ilk muhatap olan insanların tutum, fikir ve normlarının, Kuran'ın hükümlerinden farklı olması ve istekleri ile çatışma göstermesi beklenen bir durumdur. Toplulukların veya bireylerin hayatlarında çocukluk evrelerinde ya da belli bir olgunlaşma sürecine girdikten sonra kendilerinden yapılması istenen şey karşısında şaşkınlıkları ve sarsıntı geçirmeleri doğal bir haldir.

Bu şaşkınlık hali aslında topluluğun veya bireyin yeniden dîni sosyalleşmesi ile birebir bağlantılıdır. Kişilerin psiko-sosyal durumlarını gösteren evrelerde ve yaşadıkları sıkıntılar da bu noktanın görüldüğü söylenebilir. Bu hususta kişinin veya topluluğun geçirebileceği uyum, değişim, düşüncenin emilimi ve içselleşme evrelerini Kur'an'dan aldığımız örnekler ile bir bütün olarak sunmaya çalıştık.

Kur'an'ın indirildiği ilk dönem de Mekke ve Medine dönemlerini kapsaması, Kur'an'ın muhatap aldığı çevreye karşı yeniden dini sosyalleşme evrelerini dikkate aldığını göstermektedir. İnsanın fitrî

yapısını dikkate alan ve sosyal ortamını gözetten bir hitap sunmaktadır. Kur'an insanların yaşayacakları içsel evrelere dikkat etmesi ile insanlar nazarında yeniden dinî ve sosyal değişimin gerçekleşmesini mümkün kılmıştır denebilir. Yeniden dini sosyalleşmenin aşamalarına bakılırsa kriterlere uygun yeni din çağrısı saptanabilir. Kur'an'la reform sağlayacak olan topluma Allah'ın müdahalesinin tedrici bir şekilde olması yeniden dinsel sosyalleşmenin yaşanmasını da olumlu bir müdahale olmuştur. Çünkü kişinin yeniden sosyalleşme aşamalarını yaşarken bir takım içsel problemlerle mücadele ettiğini bilmekteyiz. Kişi veya toplumlar bu aşamada dini terk etmek ile dinde devam sağlamak arasında gelgitlere maruz kalabilmektedir. Bununla ilgili içki ve ribanın yasaklandığı ayetler de tedricilik olduğu düşünülmektedir.

Kur'an ve ihtida çerçevesini değerlendirecek olursak İslam dinine giren Müslüman topluluktan Allah sebatkâr olmalarını talep etmiş, yeniden sosyalleşen bu topluluklar din değiştirdikleri için toplumdan dışlanmış ve dışlanma sürecin de Allah Teala, ayetleri ile onları desteklemiştir.

Kur'an'da verilen kıssalar da yeniden dinî sosyalleşmeye rastlanılmaktadır: Kehf ashâbı Müslüman olmayan bir toplumdan kaçıp bir mağaraya sığınmış ve sabit dinî bilinçleriyle uyanmışlardır. Uyandıklarında karşılaştıkları toplumun müslüman olmasına rağmen her iki tarafın da kültürel kodlarında farklılıklar olabileceği düşünülmektedir. Sosyal ortamlarının uyuşmaması, aralarında farklılıklar oluşturmuş ve onları kendilerinden ayıran bir unsur olarak mescit inşası yapma isteğine yönlendirmiştir. Bazı durumlarda toplum kendi içinde bütünlük sağlayamamakta ve yeniden sosyalleşme unsurunun aslında şahıslar ve toplum nazarında ne kadar zor bir içsel muhasebe olduğu görülmektedir.

Hız. Yunus'un Allah'ın emri karşısında bulunduğu topluma uyum sağlayamayıp ondan istenileni yerine getirememesi, kızgın bir şekilde tepki göstererek bulunduğu beldeden kaçma girişiminde bulunması, yeniden sosyalleşme evresinde yaşanan çaresizliğin izlerini yansıtmaktadır. Ruhsal olarak üzüldü Allah'tan af dilemesi, ondan yapması beklenen emri kabullenip doğru adımın kendisi için bu olduğunu tercih etmesi ve sonra halkına tebliğ de bulunup karşılıklı sosyal entegrasyonun sağlanabilmesi yeniden sosyalleşme aşamaların da son evreye geldiğini göstermektedir.

Hız. Yusuf'un yaşadığı evreleri incelersek kuyuya çok küçük bir yaşta düşmesi, ailesinden koparılması ve hükümdarın yanında sarayda büyümesi çocukluk dönemi yeniden sosyalleşmesi olarak görülebilmektedir. Gençlik çağına geldiğinde ise vahye muhatap olması sorumluluk alabildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte zindana düşmesiyle orada muhatap aldığı, hitap ettiği kitlenin suçlular olması ve Hız. Yusuf'un zindanda onlara uyum sağlaması, saray toplumundan farklı bu topluluğa tebliğde bulunmaya çalışması bu noktada da yeniden

sosyalleşme evresine girdiği bir ortamdır. Hz. Yusuf'un saraya tekrar girmesi ve yüksek bir konuma getirilmesi üçüncü bir yeniden sosyalleşme evresidir diyebiliriz. Hz. Yusuf'un kuyu, zindan, hükümdarlık üçlemesi arasında sürekli bir sosyal ortam değiştirdiği görülmekte ve yaşanan hadiselerden etkileniyor olsa bile Allah'a olan inancı, Allah'ın onu desteklemesi ile güçlü kalabildiği görülmektedir.

Allah, Kur'an'ı insanların yaşamasına uygun şekil de gönderdiği gibi, insanları sınadığını onları imtihana tabi tuttuğunu Kur'an ayetlerin de bizlere göstermektedir. İnsanların bu aşamaları geçirirken yaşadıkları sıkıntılar da Allah'a dayandıklarını ve başlarına gelen olayları kabullenerek atlattıklarını söyleyebiliriz.

Kaynaklar

- Arslantürk, Z., Amman T. (1999). Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları*, ss. 219-223.
- Bilgin, V. (2009). "*Bizi Kuşatan Toplum.*" İstanbul: Düşünce yay.
- Brezinka, W. (1994). "*Socialization and Education; Essays in Conceptual Criticism.*" (Trans. James Stuart Brice) Greenwood Press Westport, s. 21.
- Coştu, Y. (2009). "*Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme.*" *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, s. 3 ss. 117-140.
- Clausen, J. A. (1968). "*A Historical and Comparative View of Socialization Theory and Research*" (Ed. John A. Clausen). Boston: Little Brown. ss. 18-72
- Çayır, C. (2012). Sosyo-Psikolojik Açıdan Dini Sosyalleşme Üzerine Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2), ss. 87-132
- Dönmezer, S. (1994). "*Toplum Bilim*" İstanbul: Beta yay.
- Elkin F., Geranld H. (1978). "*The Child and Society: The Process of Socialization*". New York: Random House.
- Eren, H. (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Erdoğan, M. (1994). *İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi*. İstanbul: İfav Yayınları.
- Feyizli, H. T. (2018). *Feyz'ul Furkan*. İstanbul: Server Yayınları.
- Giddings, F. H. (1896). "*The Principles of Sociology; An Analysis of the Phenomena of Association and of Social Organization*". New York, London: The Macmillian Company

- Güngör, Ö., Şahin, H. (2017). Sosyolojik Kur'an Okumalarının İmkânı. *Uluslararası Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, ss. 26-37.
- Hudari, Muhammed (1967). *Tarihu 't-tesrii'l-islami*. Beyrut: Daru'l-fikr
- Inkeles, A. (1969). Social Structure and Socialization. *Handbook of Socialization Theory and Research*. Chicago: Rand McNally ss. 615-632
- İsfehâni, R. (2012). *Müfredat Kuran kavramları sözlüğü*, Çev: Abdülbaki Güneş&Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra yay.
- Kaya, A. (2017). *Medrese Kökenli İmamlar İle İlahiyat Fakültesi Mezunu İmamların Din Anlayışlarının Karşılaştırmalı Analizi (Diyarbakır Örneği)*. Doktora Tezi : Ankara s.258.
- http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/32636/Abdusamet_Kaya.pdf
- Kahraman, H., & Mutlu Gül. (2015). "İbadetlerin Edasında Tedricilik Meselesi ve İlgili Hadislerin Tahlili". *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, s.25, ss. 389-418.
- Köse, A. (2000). İhtida. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Kurt, A. (2012). *Din Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Kutub, M. (1977). *Kur'an Araştırmaları*, Çev. Bekir Karlığa&Besir Eryarsoy, İstanbul: Seriiyye yay.
- Leddy, S. & Pepper J.M. (1998). The Professional Nurse, Conceptual Bases of Professional Nursing. *Lippincott Forth Edition* s. 4-5.
- Marshall. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akihay&Derya Kömürcü). Ankara: Sanat yay.
- Martin J. (2007). *The Politics and History of a Psychological Concept, 1900-1970, Unpublished Master's Thesis*. Wesleyan Universtiy.: Connecticut.
- Moreland, R.L., Levin J.M. (1982). *Advences in Experimental Social Psychological* New York: Academic Press. s. 137-192.
- Okumuş, E. (2014). Din ve Sosyalleşme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ss. 429-454. : Ankara.
- Resocialization
<https://tr.qwerty.wiki/wiki/Resocialization>(Erişim:08.09.2019).
- Ruth A. Wallace, & Wolf, A. (2004). Klasik Geleneğin Geliştirilmesi. *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Çev: Leyla Elburuz. & M. Rami Ayas İzmir: Punto Yay.
- Simmel, G. (1895). The Problem of Sociology. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol:6, s. 418.

- Sherkat E., D. (2013). Etki Kaynakları ve Araçların Etkileri. *Dini Sosyalleşme*, Çev: Özcan Güngör :279-297.
- Sřrobárová, P. S. (2013). *The Intervention And Resocialization From Point Of View Of The Me*. Ruzomberok: Catholic University.
- Tezcan, M. (1985). Eğitim Sosyolojisine Giriş. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*: Ankara.
- Tunçer, P. (2013). Değişim Yönetimi Sürecinde Değişime Direnme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 373-406.
- Viktor, G. (2000). Socialization. *Encyclopaedia of Sociology* (ed. Edgar F. Borgatta, Rhonda J. V. Montgomery). New York: Macmillan Reference Vol:1 ss. 2855-2864.
- Yargıcı, A. (2004). Mekki Medeni Surelerin Ana Mesajları Açısından Değerlendirilmesi. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 17(4), 281-294.
- Yeniden Toplumsallaşma,
http://tr.housepsych.com/resotsializatsiya_default.htm(12.10.2019).
- Zuckerman, P. (2006). *Din Sosyolojisine Giriş*. Çev. İhsan Çapcıoğlu & Halil Aydınalp, Ankara: Birleşik Kitabevi.

